

УДК: 65.012.8:334.024

К.А. Мамонов, В.А. Величко

Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова, Харків

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ “РЕЙДЕРСЬКОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ” ПІДПРИЄМСТВ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ

Метою статті є розробка напрямів інтегральної оцінки “рейдерської привабливості” підприємств паливно-енергетичного комплексу.

У результаті дослідження запропоновані напрями та розроблено модель інтегральної оцінки “рейдерської привабливості” підприємств паливно-енергетичного комплексу.

Реалізовані практичні аспекти щодо оцінки “рейдерської привабливості” підприємств паливно-енергетичного комплексу, отримані результати дозволяють розробити заходи протидії рейдерським захопленням.

Ключові слова: “Рейдерська привабливість” підприємства паливно-енергетичного комплексу, модель інтегральної оцінки “рейдерської привабливості”, інтегральний критерій “рейдерської привабливості”.

Вступ

На вітчизняних підприємствах за останні десятиріччя загострились проблеми щодо виникнення та розвитку конфліктів інтересів при взаємодії із групами зацікавлених осіб, які проявляються у вигляді рейдерських атак. Особлива представлена проблема проявляється на підприємствах паливно-енергетичного комплексу (ПЕК).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретико-методичні положення щодо визначення рейдерства, розробці заходів протидії представлені у роботах: З. Варналія, З. Живко [1], О. Захарова [2], І. Отенко, Г. Іващенко, Д. Воронкова [3], В. Нестеренко [4], А. Федорова [5] та ін.

Поряд з цим, залишаються не вирішеними питання щодо визначення та виявлення особливостей здійснення рейдерства й протидії на нього на підприємствах паливно-енергетичного комплексу.

Мета та завдання статті

Метою статті є розробка напрямів інтегральної оцінки “рейдерської привабливості” підприємств паливно-енергетичного комплексу.

У рамках дослідження вирішуються наступні завдання:

- визначити напрями “рейдерської привабливості” підприємств ПЕК;
- побудувати модель інтегральної оцінки “рейдерської привабливості”;

– визначити практичні аспекти щодо оцінки “рейдерської привабливості” підприємств паливно-енергетичного комплексу.

Виклад основного матеріалу дослідження

Для інтегральної оцінки «рейдерської привабливості», як інтегрального критерію, що визначає можливості виникнення рейдерських атак і, відповідно, захоплень, запропоновано здійснювати на основі наступних напрямів:

1) формування інформаційного базису щодо оцінки “рейдерської привабливості” підприємств паливно-енергетичного комплексу;

2) виявлення особливостей функціонування підприємств ПЕК та напрямів і рівня взаємодії із різними групами зацікавлених осіб, що впливають на них;

3) характеристика конфліктів інтересів, які виникають між різними групами зацікавлених осіб, що функціонують у сфері паливно-енергетичного комплексу;

4) побудова системи показників, які визначаються для оцінки “рейдерської привабливості”;

5) розробка локальних інтегральних моделей визначення показників “рейдерської привабливості” підприємств ПЕК;

6) оцінка локальних показників “рейдерської привабливості”;

7) визначення коефіцієнтів значущості локальних показників;

8) побудова інтегральної моделі оцінки “рейдерської привабливості”;

9) визначення інтегрального критерію “рейдерської привабливості” (Ірп);

10) розробка управлінських дій для забезпечення протидії рейдерству на основі результатів оцінки “рейдерської привабливості”.

У контексті реалізації представлених напрямів розроблена модель оцінки узагальнюючого критерію «рейдерської привабливості», яка має наступний вигляд:

$$I_{\text{рп}} = k_1 R_1^1 + k_2 R_2^1 + k_3 R_3^1 + k_4 R_4^1 + k_5 R_5^1 + k_6 R_6^1 + k_7 R_7^1 + k_8 R_8^1 \quad (1)$$

де $I_{\text{рп}}$ – інтегральний критерій “рейдерської привабливості”;

k_1, \dots, k_8 – коефіцієнти значущості локальних інтегрованих показників, що визначають вплив на узагальнюючий критерій «рейдерської привабливості»;

R_1^1, \dots, R_8^1 – локальні показники, що визначають напрями та особливості “рейдерської привабливості” підприємств ПЕК.

Слід зазначити, що значення показників “рейдерської привабливості” варіюються у проміжку від 0 до 1. Для їх визначення складаються відповідні моніторингові анкети. У контексті оцінки рівня корумпованості та тінізації паливно-енергетичного комплексу, застосовуючи метод експертних оцінок та результати використання думок 20-ти експертів, складена таблиця визначення вагових коефіцієнтів, що характеризують вплив показників на рівень корумпованості та тінізації ПЕК.

Коефіцієнт конкордації представлених експертних оцінок дорівнює 0,71, що свідчить про високий рівень узгодженості думок.

У результаті дослідження встановлено, що у паливно-енергетичному комплексі найбільший вплив на рівень корумпованості і тінізації здійснюють показники: рівень корумпованості, рівень тінізації та рівень олігархізації економіки підприємств ПЕК. Це основні фактори, що сприяють зростанню “рейдерської привабливості”.

Значення показника рівня корумпованості та тінізації паливно-енергетичного комплексу свідчить про значний його вплив на розвиток галузі і можливостей створення підґрунтя для зростання “рейдерської привабливості” й реалізації рейдерських атак.

У результаті визначення показника якості корпоративного управління на досліджених підприємствах ПЕК встановлено, що у компаніях існує ймовірність здійснення рейдерських атак внаслідок зниження ефективності й взаємодії органів корпоративного управління, реалізації корпоративного кодексу та функціонування інституції корпоративного секретаря. Слід вказати

на високий рівень можливого впливу рейдерів на напрями й органи корпоративного управління для здійснення своїх дій.

У рамках запропонованої моделі визначається критерій впливу різних груп зацікавлених осіб (стейкхолдерів) на підприємства паливно-енергетичного комплексу. У результаті оцінки встановлено, що стейкхолдерний критерій визначається високими значеннями щодо «рейдерської привабливості» досліджених підприємств паливно-енергетичного комплексу, що свідчить про важливість зацікавлених осіб при здійсненні впливу рейдерами. Слід вказати на низький рівень взаємодії із іноземними інвесторами та найбільший із робітниками, які забезпечують високий рівень «трудова віддача». У цьому контексті рейдери можуть формувати певні напрями здійснення рейдерських атак через забезпечення взаємодії із різними групами стейкхолдерів, проте сучасний стан цих відносин є неоднозначним, що обумовлюється функціонуванням у рамках існуючого нормативно-правового забезпечення із наявністю відхилень і деяких порушень зобов'язань зацікавлених сторін.

На представлених підприємствах високий або значний рівень «рейдерської привабливості», враховуючи показник рівня безпеки, оскільки не подолані значні диспропорції щодо соціального й матеріального забезпечення робітників і топ-менеджменту, виникають конфлікти інтересів, внаслідок впливу різних груп зацікавлених осіб, відсутній антирейдерський кодекс.

У результаті оцінки на досліджених підприємствах паливно-енергетичного комплексу критерій виникнення рейдерської атаки визначається на рівні 0,906, що свідчить про високі можливості для реалізації рейдерських дій.

На підприємствах ПЕК значення критерію, що характеризує фінансово-економічний та господарський стан визначається на високому рівні, що свідчить про зростання їх впливу на рейдерів, які фокусують увагу на цих показниках і роблять висновки про можливості підприємств і їх привабливість.

Серед досліджених підприємств, найбільше значення рівня кваліфікації робітників відносно “рейдерської привабливості” спостерігається на ПАТ “ДТЕК Дніпрообленерго”, що свідчить про високу зацікавленість рейдерів і можливість їх впливу на робітників. На інших досліджених підприємствах цей показник нижчий, проте можливий вплив рейдерів на робітників ПАТ “Укрнафта” та ПАТ “Укртатнафта” характеризується суттєвим рівнем.

На досліджених підприємствах ПЕК рівень соціальної відповідальності у контексті визначення

“рейдерської привабливості” має або високі значення, що свідчить про вплив на рейдерів соціального іміджу і статусу ПАТ “Укрнафта”, ПАТ “ДТЕК Дніпрообленерго”, ПАТ “Укртатнафта” для прийняття рішення щодо здійснення рейдерської атаки. Крім того, за останні роки зростання важливість громадянського суспільства на

функціонування суб’єктів господарювання та його залучення для протидії негативним явищам.

Враховуючи компоненти моделі оцінки узагальнюючого критерію «рейдерської привабливості», визначимо коефіцієнти значущості локальних інтегрованих показників на основі використання експертних оцінок (табл. 1).

Таблиця 1

Результати оцінки коефіцієнтів значущості локальних інтегрованих показників, що визначають вплив на узагальнюючий критерій «рейдерської привабливості» на основі використання експертних оцінок (розроблено автором)

Коефіцієнти значущості	Значення
k_1	0,1
k_2	0,2
k_3	0,2
k_4	0,1
k_5	0,1
k_6	0,1
k_7	0,1
k_8	0,1

Коефіцієнт конкордації представлених результатів оцінки дорівнює 0,71, що свідчить про узгодженість думок експертів.

Таким чином, значення коефіцієнтів значущості локальних інтегрованих показників свідчать, що при формуванні та реалізації рейдерських дій щодо досліджених підприємств паливно-енергетичного комплексу основна увага фокусується на якості корпоративного управління й напрямках і особливостях взаємодії між різними

групами стейкхолдерів. Вплив інших показників на узагальнюючий критерій «рейдерської привабливості» знаходиться на одному рівні.

Оцінка інтегрального критерію “рейдерської привабливості” підприємств паливно-енергетичного комплексу здійснюється на основі моделі (3.1), значень локальних показників першого рівня та коефіцієнтів значущості, результати якої представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Результати оцінки інтегрального критерію “рейдерської привабливості” підприємств паливно-енергетичного комплексу (розроблено автором)

Показники	Значення $((k_1 \dots k_8) \times (R_1^I \dots R_8^I))$
ПАТ “Укрнафта”	
Рівень корумпованості та тінізації паливно-енергетичного комплексу	0,095
Якість корпоративного управління	0,189
Стейкхолдерний критерій	0,194
Рівень безпеки від рейдерських атак	0,093
Критерій виникнення рейдерської атаки	0,091
Критерій, що характеризує фінансово-економічний та господарський стан	0,094
Рівень кваліфікації робітників	0,087
Рівень соціальної відповідальності	0,077
Інтегральний критерій “рейдерської привабливості” (I_{pn})	0,92
ПАТ “ДТЕК Дніпрообленерго”	
Рівень корумпованості та тінізації паливно-енергетичного комплексу	0,095
Якість корпоративного управління	0,189
Стейкхолдерний критерій	0,194
Рівень безпеки від рейдерських атак	0,087
Критерій виникнення рейдерської атаки	0,091
Критерій, що характеризує фінансово-економічний та господарський стан	0,094
Рівень кваліфікації робітників	0,091
Рівень соціальної відповідальності	0,084
Інтегральний критерій “рейдерської привабливості” (I_{pn})	0,925

Продовження таблиці 2

ПАТ “Укртатнафта”	
Рівень корумпованості та тінізації паливно-енергетичного комплексу	0,095
Якість корпоративного управління	0,189
Стейкхолдерний критерій	0,194
Рівень безпеки від рейдерських атак	0,087
Критерій виникнення рейдерської атаки	0,091
Критерій, що характеризує фінансово-економічний та господарський стан	0,094
Рівень кваліфікації робітників	0,087
Рівень соціальної відповідальності	0,084
Інтегральний критерій “рейдерської привабливості” (I_{pn})	0,921

У результаті аналізу визначено, що на ПАТ “Укрнафта” найбільший вплив на інтегральний критерій “рейдерської привабливості” здійснюють якість корпоративного управління та стейкхолдерний критерій. Це вказує на те, що при здійсненні рейдерських атак основна увага фокусується й спрямовуються дії рейдерів на зміну структури корпоративного управління, зниження його якості, порушення зв'язків між органами управління та різними групами зацікавлених осіб. Тому, на дослідженому підприємстві паливно-енергетичного комплексу запропоновано забезпечити зростання якості корпоративного управління та підвищити рівень ефективності взаємодії між групами стейкхолдерів.

Поряд з цим, на ПАТ “Укрнафта” необхідно забезпечувати зростання:

- рівня безпеки від рейдерських атак;
- показників фінансово-економічного та господарського стану;
- рівня кваліфікації робітників;
- рівня соціальної відповідальності.

При цьому необхідно забезпечити подальше зменшення можливостей виникнення рейдерських атак. При визначенні інтегрального критерію “рейдерської привабливості” підприємства ПЕК враховується рівень корумпованості та тінізації паливно-енергетичного комплексу на який компанія не здійснює суттєвого впливу.

На ПАТ “ДТЕК Дніпрообленерго”, як і на попередньому підприємстві, при визначенні “рейдерської привабливості” найбільший вплив здійснюють якість корпоративного управління та напрями й особливості взаємодії між різними групами зацікавлених осіб. Значення інших показників свідчать про те, що для виникнення рейдерської атаки на дослідженому підприємстві сформовані зовнішні фактори (високий рівень корумпованості та тінізації паливно-енергетичного комплексу), зниження соціальної “репутації” й якості робочого капіталу, неоднозначні тенденції змін показників фінансово-економічного та господарського стану. Для протидії зовнішнім негативним впливам на ПАТ “ДТЕК Дніпрообленерго” створена й функціонує система

безпеки, проте ігноруються питання напрямів виникнення та реалізації рейдерських атак.

На ПАТ “Укртатнафта” зростання “рейдерської привабливості” обумовлено високими значеннями стейкхолдерного критерію та показника якості корпоративного управління. Майже на одному рівні знаходиться вплив інших показників. Значення рівня корумпованості та тінізації паливно-енергетичного комплексу свідчить про те, що сформовані зовнішні умови й підґрунтя для виникнення рейдерських атак.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, на досліджених підприємствах паливно-енергетичного комплексу визначено високий рівень “рейдерської привабливості”, що потребує розробки й реалізації рекомендацій щодо її зниження для удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення протидії рейдерству.

Література

1. Живко, З. Б. Удосконалення державного регулювання у сфері протидії рейдерству [Електронний ресурс] / З. Б. Живко, З. С. Варналій. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi-/12.03.2012> р. - Загол. з екрану.
2. Захаров, О. І. Система управління комплексним забезпеченням економічної безпеки підприємством [Електронний ресурс] / О. І. Захаров. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi-3.06.2010> р. - Загол. з екрану.
3. Отенко, І. П. Економічна безпека підприємства [Текст] : навч. посібник / І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012 – 262 с.
4. Нестеренко, В. Ю. Управління ризиком рейдерського захоплення на прикладі автотранспортних підприємств [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / В. Ю. Нестеренко. – К., 2010. – 19 с.
5. Федоров, А. Ю. Рейдерство и корпоративный шантаж (организационно-правовый меры противодействия) [Электронный ресурс] / А. Ю. Федоров. – Режим доступа:

\www\URL:www.zahvat.ru/media/bookshelffile/original/34484.pdf. – 10.10.2014 г. – 3 згл. с екрана.

References

1. Zhyvko, Z.B. Improvement of state regulation of counter raiding. [Electronic resource]. - Access: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi>.
2. Zakharov, A.I. The control system providing integrated economic security. [Electronic resource]. - Access: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi>.
3. Otenko, I.P. (2012). The economic security of the enterprise: Textbook. KhNUE. 262.
4. Nesterenko, V.Y. (2010). Risk management raider attacks on the example of trucking companies: Author. Dis. on competition sciences. degree candidate. Econ. Sciences specials. 08.00.04 "Economics and Management of Enterprises (road transport and road construction)". 19.
5. Fedorov, A.Y. Corporate Raiding and blackmail (organizational and legal Measures protyvodeystviya). [Electronic resource]. - Access: www.zahvat.ru/media/bookshelffile/original/34484.pdf.

Автор: МАМОНОВ Костянтин Анатолійович
д.е.н., професор, професор кафедри земельного адміністрування та геоінформаційних систем
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
E-mail: kostia_mamonov@mail.ru

Автор: ВЕЛИЧКО Володимир Анатолійович
здобувач кафедри економіки підприємств, бізнес-адміністрування та регіонального розвитку
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
E-mail: hcsms.07@gmail.com

ОПРЕДЕЛЕНИЕ И ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНКИ «РЕЙДЕРСКОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ» ПРЕДПРИЯТИЙ ТОПЛИВНО-ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА

К.А. Мамонов, В.А. Величко

Харьковский национальный университет городского хозяйства им. О.М. Бекетова, Харьков

Целью статьи является разработка направлений интегральной оценки "рейдерской привлекательности" предприятий топливно-энергетического комплекса.

В результате исследования предложены направления и разработана модель интегральной оценки "рейдерской привлекательности" предприятий топливно-энергетического комплекса.

Реализованы практические аспекты в оценке "рейдерской привлекательности" предприятий топливно-энергетического комплекса, полученные результаты позволяют разработать меры противодействия рейдерским захватам.

Ключевые слова: "Рейдерская привлекательность" предприятия топливно-энергетического комплекса, модель интегральной оценки "рейдерской привлекательности", интегральный критерий "рейдерской привлекательности".

FEATURES DEFINITIONS AND ASSESSMENTS "RAIDER ATTRACTION" ENTERPRISE FUEL AND ENERGY COMPLEX

K. Mamonov, E. Shterndok

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

The article is the development direction of integrated assessment "raider attractiveness" of the fuel and energy complex.

To achieve this goal the following objectives: to identify areas of "raiding appeal" of the fuel and energy complex; build a model of integrated assessment "raiding appeal"; define the practical aspects of the assessment "raider attractiveness" of the fuel and energy complex.

The study proposed guidelines and the model of integrated assessment "raider attractiveness" of the fuel and energy complex.

Completed practical aspects of the assessment "raider attractiveness" of the fuel and energy complex, the results allow to develop counter measures raider seizure.

It was established that the companies investigated the energy sector identified high levels of "raiding appeal", which requires the development and implementation of recommendations to reduce it to improve information and analytical support counter raiding.

Keywords: "Raider attractiveness" of the fuel and energy complex, integrated assessment model "raiding appeal" integral criterion of "raiding appeal".